

Eestist Euroopas ja Euroopast Eestis

Tunne Kelam, Euroopa Parlamendi liige, Isamaa ja Res Publica Liit

Esimesed viis aastat Euroopa Liidus on Eestil kui liikmesriigil läinud suhteliselt hästi, sest suuri möödalööke on suudetud vältida ning Eesti maine näib olevat keskmisest kõrgem.

Märgatavalt on tugevnenud Eesti riigi esindajate, diplomaatide ja ametnike professionaalsus, kogemused ja enesekindlus. 2007. aasta kevadel Venemaa inspireeritud katse kukutada siserahutusi provotseerides äsjavalitud koalitsioon ei andnud Kremli soovitud tulemusi ka Euroopa skaalal. Eesti usaldusväärsus liikmesriigina ei kannatanud. Sellele aitas oluliselt kaasa Euroopa Parlamendi selge toetus ja solidaarsus Eestiga. Mul on hea meel, et suutsin tol hetkel veenda oma kolleege Eestile toetust avaldama, mis tipnes Euroopa Parlamendi Eestit toetava resolutsiooniga 2007. aasta mais. Usun, et parlamendi kindel seisukohavõtt aitas kaasa olukorra stabiliseerumisele, andes vajaliku signaali, et edasised katsed ühe liikmesriigi siseolukorda õõnestada ei anna lähitulevikus tulemusi.

Aastal 2009 on mõtet küsida, mida on Eesti viie aasta jooksul saavutanud ning mida oleks võinud saavutatust rohkem teha. Jääb mulje, et Eestile kui riigile ning ka vastvalitud Euroopa Parlamendi saadikutele oli 2004. aastal kõige olulisem end Euroopa Liidu süsteemis kehtestada, toimivasse otsuste tegemise ja konsulteerimise mehhanismi sisse elada. Lisaülesandena võiks käsitada võimekust leida teemad, mida Eesti võiks vedada. Usun, et parlamendi poolt 2006. aastal vastu võetud Läänemere strateegia kujutas endast sellist lisaülesannet ja võimalust. Viimase puhul ei suutnud Eesti väljakutsele õigeaegselt reageerida. Nimetatud rolli võttis enda kanda Rootsi, tõhusalt aitas kaasa ka tolleaegne Rootsi suursaadik Tallinnas.

Järgmiste aastate eesmärk

Mõnevõrra keerukas on hinnata, kuhu oleme praeguseks jõudnud. Me ei tea piisavalt palju Euroopa protsessis toimivate arvukate Eesti institutsioonide ja esindajate kavatsustest või nende puudumisest, koostöövõimest ja probleemidest. Ka ei ole ma isiklikult näinud ühtegi süvitsi minevat tervikanalüüsi selle kohta, kuidas on Eesti Euroopa Liidu uue liikmesriigina toime tulnud.

Kui Euroopa Parlament 2004. aastal oma kuuendaks otsevalitud legislatuuriks kokku tuli, algas või pigem jätkus pingeline töö 2007.–2013. aasta finantsperspektiivi väljatöötamisel. Esimest korda otsustas europarlament välja töötada oma seitsme aasta rahastamisprojekti. Selleks asutas ta vormiliselt ajutise, kuid sisult ülimalt prestiižika finantsperspektiivi komisjoni, mida vormiliselt juhtis parlamendi president ise, sisuliselt aga Saksa kristlik-demokraatlik saadik Reimer Böge.

2005. aasta suve lõpuks oli parlamendi nägemus järgmise seitseaastaku rahastamisest valminud üllatava üksmeele olukorras. Seejuures oli europarlamenti nägemus suhteliselt lähedane Euroopa Komisjoni omale, millest Euroopa Liidu Nõukogu lähteprintsioon erines sooviga liikmesriikide panust Euroopa Liidu eelarvesse senisest veelgi vähendada. Parlament oli vastupidisel arvamusel. 2005. aasta lõpul toimunud europarlamenti ja nõukogu läbirääkimistega oli loodud pretsedent parlamendi seisukohtade arvestamiseks tulevikus. Parlament suutis mitmeid rahastamiskavu oma nägemuse kohaselt muuta, ehkki põhiosas jäi püsima liikmesriikide lähenemine. Osalesin nimetatud ajutise komisjoni töös, et oleks mingi võimalus orienteeruda ja võimaluse korral mõjutada seda peamiselt suurte riikide mängumaad. Lõpptulemusena saab Eesti proportsionaalselt üsna rahuldava koguse Euroopa Liidu rahast teiste riikidega võrreldes. Järgmiste aastate eesmärk peaks olema säilitada seda positsiooni ka 2014–2020 finantsperspektiivis.

Eesti panus oodatust tagasihoidlikum

Esimestel aastatel jätkusid vaidlused ja võitlused teenuste ja postidirektiivi teemadel. Teenuste direktiiv oli läinud hooajal liikmesriikidele olulisimaid vastuvõetud direktiive, milles parlamendi enamus seisis teenusteturu täieliku avamise eest. Seda ei õnnestunud europarlamenti soovitud ulatuses saavutada, kuid kindlasti võib kõnelda tublist sammust edasi õigel teel. Parlamendi jõuline sekkumine tõi kaasa ka rändlustasude ühtlustamise ja märgatava alandamise. On hea teada, et üle poole Eesti riigi õigusaktidest on otseselt mõjutatud Euroopa Liidu seadusandlikest regulatsioonidest, mis on omakorda suures mahus Euroopa Parlamendiga kahasse vastu võetud.

Praeguses olukorras on ülimalt oluliseks teemaks osutunud Euroopa Parlamendi 2007. aasta septembriresolutsioon energiapoliitika välisdimensioonist ning energiasolidaarsusest. Ehkki tegemist on nn omaalgatusliku raportiga, millel puudub juriidiline jõud, võib märgata, kuidas pärast nimetatud raporti vastuvõtmist on tekkinud muutused mentaliteedis, mis puudutab euroliidu energiapoliitika välisdimensiooni. Europarlamenti eelmise legislatuuri lõpus vastu võetud Euroopa Liidu energiadirektiiv võtab arvesse mitmeid selle raporti seisukohti. Uus europarlament pöördub lähiajal kindlasti tagasi energiapoliitika välisdimensiooni juurde, eriti pärast Lissaboni leppe jõustumist.

Üks olulisemaid algatusi Eestile ja kogu Läänemere piirkonnale europarlamenti eelmise koosseisu ajal oli parlamendi Balti-Euroopa tugirühma välja töötatud Läänemere strateegia, mille 2006. aasta lõpus võttis vastu parlamendi täiskogu ning hiljuti ka liikmesriigid. See näitab, et ka mitteametlikud algatused võivad edu saavutada, tipnedes Euroopa Parlamendi raporti ja nõukogu avaldusega, ning et parlamendi erinevaid koostöövorme ei tasu alahinnata. Kahjuks pean siinkohal tõdema, et Eesti riigi panus selle strateegia toetamisele on olnud loodetust tagasihoidlikum.

Et mitte manduda rohkearvuliste eri valdkondade projektide kogumiks ja vältida Põhja dimensiooni saatust, on tarvis liikmesriikide väga tõhusat ja sihiteadlikku tegevust nii riigisiseste eesmärkide koordineerimisel kui ka Läänemere piirkonna kõigi osapoolte ühise tegevuse kujundamisel. Siia kuuluks ka liikmesriikide ühine seisukoht – kui Läänemere strateegiat tahetakse tõsiselt võtta, tuleb seda rahastada ka Euroopa Liidu eelarvest. Parlament omalt poolt võitles strateegia jaoks välja eraldi eelarverea.

Missiooniks oma riigi tutvustamine

Pea oluliseks ära märkida Eesti tutvustamist Euroopa Parlamendi laiades koridorides. Ei saa pidada iseenesestmõistetavaks, et meid teatakse ja tuntakse, kuivõrd tuntuks ei tule automaatselt. Seega on parlamendiliikme läbiv missioon Eesti riigi tutvustamine. Parimaid võimalusi selleks oli Euroopa Parlamendi regionaalarengu komisjoni visiit Eestisse 2008. aasta kevadel. Vanasõna ütleb, et oma silm on kuningas, ning visiit oli ülimalt edukas. Kurioosumina võiks mainida, et erinevaid Euroopa Liidu ühtekuuluvusfondist rahastatud objekte külastades ning asjatundlikke Eesti riigiametnikke kuulates olid parlamendi regionaalarengu komisjoni liikmed üllatunud meie aususe üle, küsides, kas me tõesti ei vaja programmide õnnestumise korral järgmiseks perioodiks enam Euroopa Liidu toetust. Väidetavalt on selline ausus mitmetes muudes Euroopa piirkondades mõeldamatu.

Tulevikku vaadates leiab hulga teemasid, millega lähitulevikus nii Euroopa Parlamendis kui ka Euroopa Liidus laiemalt tegelema hakatakse. Kindlasti kujuneb lähiaastal väga oluliseks tegevuseks Lissaboni leppe jõustumisest tulenevate muudatuste rakendamine ning Euroopa Liidu ümberkorraldamine. Europarlament on sellega juba algust teinud, mõnede kriitikahääle meelest küll ennatlikult. Nimelt on teatav hulk parlamendi liikmeid üritanud konkreetsemalt sätestada oma raportis Euroopa Liidu kõrge

välispoliitika esindaja ja euroliidu välispoliitika teenistuse parameetrid. Euroopa Parlamendi roll Euroopa Liidu seadusloome kaasotsustamises kasvab peaaegu saja protsendini, mis tähendab töömahu suurenemist ja seda, et liikmesriigid, sealhulgas Eesti, peavad tunduvalt rohkem tähelepanu pöörama koostööle Euroopa Parlamendiga. Kuivõrd uuenenud Euroopa Liidus saavad ka rahvusparlamendid seadusloomes osaleda, tähendab see Riigikogule oma tegevuse kohandamist ning uusi väljakutseid, et olla otseselt tegev Euroopa Liidu poliitikate kujundamisel.

Parlamendi selge tingimus

Praegu on peateemad majanduskriisist toibumine ja uute töökohtade loomine. Tööpuudust hindab europarlament kui üht suurimat sotsiaalset ebaõiglust. Parlamendis loodi 2009. aasta sügisel ajutine majanduskriisi probleemidega tegelev komisjon, mis jälgib peamiselt Euroopa Liidu poolt liikmesriikidele kättesaadavaks tehtud vahendite paindlikku ja tõhusat kasutamist.

Kindlasti on sel perioodil jätkuvalt euroliidu poliitikate keskmes energiaküsimused, eriti energiatarvete julgeoleku tagamine ning energiapoliitika välisdimension. Pikkade läbirääkimiste tulemusena kirjutasid neli riiki tänavu suvel lõpuks alla Nabucco gaasijuhtme ehitamise koostöölepingule. Samal ajal jätkuvad väliselt emotsionaalsed, kuid sisult tõsised arutelud nii South Streami kui ka Nord Streami gaasijuhtmete ehitamise üle. Europarlamendi tähtsaks panuseks kujunes petitsioonide komisjoni korraldatud Leedu ja Poola kodanike ärakuulamine kõnealuses küsimuses Nord Streami juhtide ja Euroopa Komisjoni volinike osavõtul 2007. aasta kevadel. Parlamendi järeldus oli, et Nord Streami projekt on keskkonnamõtjude hindamisel olnud ebaveenev ega ole suutnud pakkuda usaldusväärseid lahendusi. Nendeta on torujuhtme ehitamine Läänemerre riskantne ettevõtmine.

Europarlament on tõstatanud ühe selge tingimuse – nimelt peab Venemaa enne gaasijuhtme ehitamise algust ühinema Espoo konventsiooniga, mille osalised on kõik teised Läänemere ümbruse riigid. Poliitiliselt on europarlamentis selgeks saanud, et Putini-Schröderi leping on näide sellest, kuidas Euroopa Liidus ei tohi asju ajada. Siiani püsib arvamus, et Nord Streami esmane mõte on poliitiline, mitte majanduslik. Igal juhul on europarlament eelnimetatud debattide ja resolutsioonide tulemusena palju rohkem teadlik ühtse konsultatsiooni- ja solidaarsusmehhanismi vajalikkusest energiaalaste lepete sõlmimisel kolmandate riikidega.

2009. aasta lõpus on lõplikul kinnitamisel Telekomi pakett. Ma usun, et kogu järgmise Euroopa Parlamendi legislatuuri üheks suuremaks teemaks kujunebki Euroopa Liidu turu harmoneerimine. Nelja põhivabaduse lõplik sisseviimine kogu euroliidu territooriumil ei kujune kergeks, ometi on see põhimõtteline, ühemõttelist lahendust nõudev probleem, millega viivitamine kompromiteerib Euroopa Liitu. Lissaboni leppe jõustumine on tähtis samm selle protsessi lihtsustamisel ja kiirendamisel.